

In de ban van de nieuwe media: De Staat van het Boek

23 april 2013 – Antwerpen

23 april, werelddag van het boek. In Vlaanderen ook de dag waarop de boekensector 'de staat van het boek' opmaakt. Dat gebeurde dit jaar in het Radisson Blu hotel in Antwerpen. De Staat opende met een dubbelgesprek met **André Vanderpe**, de nieuwe directeur van Boek.be en **Mark Reugebrink**, de nieuwe voorzitter van de Vlaamse Auteursvereniging. Reugebrink deelt de functie overigens met Patrick De Rynck. Veel goede wil bij deze 'nieuwelingen' in het vak, maar het gesprek bleef wel op de vlakte.

Een volledige staat opmaken is helaas niet mogelijk. Het programma was opgedeeld in parallelsessies en daardoor rijk en verscheiden. Maar dat betekent ook dat de deelnemers keuzes moeten maken en buiten komen met een fragmentarisch beeld.

Sociale media troef in het traject dat ikzelf volgde. Bijzonder interessant was de sessie over crowdfunding, met bijdragen van voordekunst.nl, crofun.be en **Bob Van Laerhoven**. Onderliggende boodschap: ondernemerschap wordt niet echt gestimuleerd door het verstrekken van subsidies. Daar is de gangbare procedure immers dat wie de meeste eigen middelen vergaart, het minst subsidie krijgt. Bob Van Laerhoven verzamelde in een symbolische negen maanden 20.000 euro om één van zijn boeken naar het Engels te laten vertalen. Opmerkelijk: hij wil zelf zijn donateurs terugbetalen met de opbrengst, maar zij blijken dat niet nodig te vinden. Platformen zoals voordekunst.nl en crofun.be bieden de nodige ondersteuning, in de praktijk blijkt crowdfunding vooral hard werken. Zonder een goed businessplan kom je er niet.

Helpen sociale media om geld bijeen te schrapen voor projecten die commercieel moeilijk liggen, ze bieden uiteraard ook de mogelijkheid om anders om te gaan met het publiek. Nog in de crowdfundingssessie vertelde **Ianka Fleerackers** hoe ze met Zoë Eisenhoet experimenteert met de samenhang tussen blog en boek. In een andere sessie bracht **Geert De Kockere** een opmerkelijk verhaal over zijn Facebookpagina, een uit de hand gelopen grap om poëzie dicht bij de mensen te brengen. Hij geeft zijn gedichten gratis weg en verwerft zo andere inkomsten, uit het schrijven van gelegenheidspoëzie, of de verkoop van bundels van zijn werk. De Kockere hield een tweespraak met

Bernard Dewulf, die op het eerste zicht veel traditioneler uit de hoek kwam. Maar met zijn instaroman, een project voor de Boekenbeurs in 2012, bewandelde hij wel nieuwe paden.

De slotsessie eindigde met een 'buitenspiegel'. **Hans Bourlon** blikte vooral terug op de successen van Studio 100. De lessen voor het boekenvak moesten de aanwezigen zelf trekken. Zijn verhaal was er een van diversifiëring: van een figuurtje (Samson), naar een hele reeks (Kabouter Plop, Mega Mindy ...); van figuurtjes naar pretparken en tekenfilms. Het was ook een verhaal van kostenbesparing ("uiteindelijk kunnen subsidies niet op tegen lage loonlanden"). Kwaliteit is relatief. Studio 100 investeert niet in theater: de kosten liggen hoog, de kwaliteit is niet constant en er is geen waardeopbouw op lange termijn. Vertaal dat maar eens naar het boekenvak.

Philippe De Coene, voorzitter van de Commissie Cultuur in het Vlaams Parlement mocht toelichting geven bij de stand van zaken, na de resolutie over de boekensector die het parlement in 2012 stemde. "In deze moeilijke tijden is het meer dan ooit nodig om de krachten te bundelen", aldus **Leen van Dijck**, voorzitter van het BoekenOverleg, organisator van de Staat van het Boek. Zij ruimde plaats voor **Ludo Simons**, die — eloquent als altijd — zijn gloednieuwe *Het boek in Vlaanderen sinds 1800. Een cultuurgeschiedenis* mocht voorstellen. Een extractje in de 'goody bag' (met dank aan Boek.be en de Taalunie) dat de aanwezigen de crisis even deed vergeten. (BV)

> voordekunst.nl
crofun.be
www.facebook.com/geertdekockere
www.instaroman.be

De Miraeus lectures van de Vlaamse Werkgroep Boekgeschiedenis

In 2009 startte de Vlaamse Werkgroep Boekgeschiedenis, in samenwerking met de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience, met een reeks gratis toegankelijke academische lezingen die de boekgeschiedenis in de Nederlanden in internationaal perspectief moesten plaatsen. Dat gebeurde als reactie op de vaststelling dat tal van gerenommeerde onderzoekers de rijke bibliotheken en archieven bij ons kwamen raadplegen, en daarover publiceerden in internationale tijdschriften, maar dat daarover in Vlaanderen zelf maar weinig geweten was.

De aanvankelijk naamloze lezingenreeks kreeg al gauw de naam van Aubertus Miraeus (1573-1640), één van de grondleggers van de huidige Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience en zelf een gerenomeerd bibliothecaris en historicus. Tegelijkertijd kwam er ook een samenwerking met de Vereniging van Antwerpse Bibliofielen, zodat met vereende (financiële) krachten nog sterker kon worden ingezet op het aantrekken van grote namen. En met succes: op 22 mei werd het derde seizoen van de Miraeus lectures afgesloten met een lezing van niemand minder dan David McKittrick, bibliothecaris van Trinity College, Cambridge en auteur van ondermeer spraakmakende werken over boekcultuur zoals *Print, Manuscript and the Search for Order, 1450-1830*.

Op het palmares van de Miraeus lectures staan grote namen als David Shaw, Michael F. Suarez s.J., Nicholas Pickwoad, James Raven en de reeds genoemde David McKittrick, maar ook jong aanstormend talent als Marie-Claude Felton (momenteel post-doc in Harvard) en Simran Thadani (doctoraalstudent aan de University of Pennsylvania). Rode draad door bijna al deze lezingen is dat ze een nieuwe blik werpen op de geschiedenis van het boek als onderdeel van de menselijke cultuur.

In het derde seizoen brachten de lezingen van Sandro Jung (*Illustrated pocket diaries, 1779-1860. Book history's forgotten genre*), Peter Stallybrass (*Why printing precedes manuscript*) en James Raven (*Forms of Enlightenment: Society, commerce*

and the hidden revolutions of print in Europe, 1450-1850) verfrissend nieuwe inzichten mee over de economische en sociale aspecten van genres die tot nog toe in het onderzoek gemarginaliseerd waren. De drie sprekers wezen er op dat boekgeschiedenis zich, in tegenstelling tot de bekende uitspraak van W.W.Greg, ook moet bezighouden met dingen die geen boek zijn omdat die minstens even relevant zijn voor de cultuurgeschiedenis.

Raven argumenteerde dat een drukkerij haast niet rendabel kan zijn als ze alleen moet vertrouwen op het drukken van boeken. Het zogenaamde 'jobben', de productie van klein drukwerk in opdracht van een consument, is vitaal om de persen gaande te houden en om regelmatige inkomsten te hebben. Maar dit kleine drukwerk, waarmee onder meer naamkaartjes, doodsberichten, aankondigingen, voorgedrukt briefpapier, formulieren, waardepapieren, uitnodigingen, zakagenda's, tabellen, registers en veel meer bedoeld werd, zorgde ook voor een verregaand doordringen van de gedrukte cultuur in de maatschappij, vaak op een veel vroeger tijdstip dan wij denken. Stallybrass argumenteerde dat de boekdrukkunst de handschriftcultuur niet heeft vervangen of gemarginaliseerd, maar juist sterk stimuleerde. Laten we niet vergeten dat de eerste belangrijke productie van Gutenberg niet de fameuze 42-regelige Bijbel was, maar een reeks aflatbrieven waarbij een aantal gegevens met de hand moest worden ingevuld. De 'pocket diaries' waar Sandro Jung het over had volgen hetzelfde patroon: het zijn voorgedrukte, maar desondanks 'lege' agenda's en poëziealbums, die uitnodigen om met de hand volgeschreven te worden.

Een tweede vernieuwende piste werd verkend door twee andere sprekers van dit seizoen. In januari sprak Mark Purcell, bibliothecaris van de Britse National Trust, over de 150 kleine en grotere bibliotheken op de domeinen die beheerd worden door de National Trust. Men moet zich wel realiseren dat al deze bibliotheken samen de derde grootste bibliotheek van het Verenigd Koninkrijk vormen. De diversiteit van de collecties biedt talloze onderzoeksmogelijkheden, die voorlopig nog niet echt ten volle benut worden, ook doordat de catalogisering nog niet is afgerond.

Meer diepgaand was het onderzoek van David McKitterick, één van de coryfeeën van de boekgeschiedenis. Hij sprak over de manier waarop het grote publiek in de negentiende eeuw met het oude boek

in aanraking kwam, en hoe oude boeken werden ingeschakeld in de ophemeling van het verleden. Zo werd in 1856 in Aalst een bronzen standbeeld opgericht ter ere van Dirk Martens, eerste drukker van de Nederlanden. Daar kwamen echter geen boeken bij te pas. Keerpunten waren enerzijds de grote Caxton-tentoonstelling van 1877, toen het Londense publiek voor het eerst op grote schaal oude gedrukte werken te zien kreeg, en anderzijds de opening van het Museum Plantin-Moretus in Antwerpen in 1876, waarbij het boek duidelijk getoond werd als het resultaat van een ambachtelijk en intellectueel proces, in plaats van als zuiver bibliofiel object.

Een belangrijk aspect van de Miraeus lectures is de discussie die na de lezingen gevoerd wordt. Buitenlandse wetenschappers gebruiken misschien wel het archief van de Officina Plantiniana, maar hebben niet dezelfde mogelijkheden als lokale onderzoekers om dezelfde gedetailleerde kennis van het boekbedrijf in de Nederlanden te leren kennen. De vragenronde omvat dan ook vaak een heuse uitwisseling van informatie tussen de spreker en de toehoorders. Zo maken de bezoekende historici ook kennis met onze boekwetenschappers, wat kan leiden tot meer internationale samenwerking. Tevens weten de buitenlandse onderzoekers voortaan dat ze met hun vragen terecht kunnen bij een netwerk van bibliothecarissen, academici, bibliofielen en geïnteresseerden. De kers op de taart komt in 2014, wanneer het prestigieuze congres van de Society for the History of Authorship, Reading and Publishing (SHARP) zal doorgaan in Antwerpen. Hoewel het congres veel nieuwe bezoekers zal aantrekken, zal een tiental internationale boekwetenschappers de weg naar de Scheldestad al goed kennen.

De Miraeus lectures zijn gratis en gaan telkens door op woensdag om 18.00 u. in de Nottebohmzaal van de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience. Meer informatie en aankondigingen van de lezingen zijn telkens te vinden op www.boekgeschiedenis.be.

Steven Van Impe